

När du ska lösa klimat

Ska toppmötet i Paris lösa klimat krisen – eller är det våra personliga vardagsval det handlar om? Kunskapen om klimatfrågorna har spridits, men vad blir effekten i våra liv? Sändaren klimatspanar vidare.

Det är hösten när ”Paris” är en tragedi. Och en förhoppning: 30 november inleds FN:s klimatkonferens där, den ska – visst ska den väl? – fatta beslut om ett avtal för att minska utsläppen av koldioxid och andra växthusgaser. De åtaganden världens länder hittills annonserat räcker inte alls för att nå målet på max två graders temperaturökning, men när inbromsningsprocessen väl är igång kan den accelerera, hoppas man.

En ljum novemberdag bläddrar jag bland klimatnyheter på nätet: 2015 blir ännu ett rekordvarmt år, andelen koldioxid i atmosfären är uppe i 400 miljondelar (på tok för mycket), även om temperaturökningen begränsas till två grader dränks landområden där 280 miljoner människor bor, och troligen är vi redan halvvägs dit, vi har nått en grads uppvärmning. I The Guardian läser jag om skogsbränder som sedan augusti härjats längs en sträcka på 500 mil i Indonesien. På tre veckor släppte elden loss mer koldioxid än Tyskland gör under ett år.

DETTA SKA jag lösa. Eller? Visst är det väl mitt ansvar, när jag nu vet att jordens feber stiger, på grund av oss?

Vad gör jag?
Vad gör folk?
Staffan Lind-

kyrkan& klimatet

Inför klimat-toppmötet i Paris

Del 3 av 3

Staffan Lindberg.

berg började koldioxidbanta 2007, som ett personligt forskningsprojekt.

– Jag ville ta reda på om man kan bli hållbar bara man skärper sig, säger han när vi ses hos honom i Uppsala.

Nu tar frågorna plats i hans artisteri. Han gör musik, stand-up och en klimatshow, och föreläser ibland tillsammans med meteorologen Pär Holmgren. Han har fakta, han har humor och musik – och en total brist på vilja att skönmåla. Och nej, det gick inte att bli hållbar genom att skärpa sig. Den acceptabla nivån på koldioxidutsläpp – ett par ton, brukar man säga – står en svensk för redan genom sin andel av utsläppen från offentlig konsumtion, säger Staffan.

– Det går inte att bli hållbar i ett system som inte medger det. Systemet måste designas för hållbarhet, så att man kan gå in i en affär, välja vilken mat som helst och den är hållbar.

Mer än klimatsmarta individuella val efterlyser Staffan politiker som säger att detta gäller liv och död, och som sätter nya gränser för vår frihet. Varför ska man få välja att sabba klimatet? Det är som om man skulle få välja mellan att döda folk eller inte, tycker han.

Det betyder nu inte att våra egna val är meningslösa: det handlar både om stolthet – ”Tre kronor lägger väl inte av för att de ligger under?” – och om de små strån vi kan dra till stacken. Svenskar kan ju minska sina utsläpp mer än de flesta: många av oss tillhör den rikaste procent av jordens befolkning som, grovt räknat, står för hälften av utsläppen, påpekar Staffan.

– Om man generaliserar kan alla normala människor i Sverige halvera sina utsläpp, från elva eller tolv ton per år, utan att det ens gör ont. Det gäller att inte använda bil dagligen, eller byta bilbränsle, att byta ut flygresorna, byta elavtal och sånt.

”Det är lätt att äta mer grönt. Men charterresorna orkar man inte stå emot, de är för billiga”

På Fair Finance Guide kan man kolla om ens sparpengar stöder fossilbranschen – ofta är det så, och då kan man flytta dem. Och det går att klimatkompensera genom trädplantering, biokol i jorden eller en teknik som kallas BECCS, där man pumpar ner koldioxid från biobränsle i jorden, och avlägsnar den ur kretsloppet, säger Staffan.

– Det blir minusutsläpp, för mellan två och fyra tusen kronor nollas man sina utsläpp.

Från koldioxidbantningen vandade han sig bland annat vid att äta mycket mer vegetariskt. Just den förändringen ser han bland många nu.

– Det är lätt att äta mer grönt. Men charterresorna orkar man inte stå emot, de är för billiga, säger han, sakligt.

JAG SKICKAR ut frågan på Facebook: vad gör vi av kunskapen om klimat krisen? Hur

tänker vi om glappet mellan ”veta” och ”göra”? Till svar får jag många texter, korta och långa, och några telefonsamtal: folk åker mer kollektivt, köper mindre nytt, slutar äta kött. Folk läser på, grubblar, hoppas på solenergin, tänker ”nästa bil blir en elbil” och får ångest av onödiga bilresor. Klimat krisen känns.

Maja Åberg i Nacka flyger inte inrikes, men till svärfar i Uruguay är det liksom svårt med tåg – dåligt samvete ger det likafullt. Och lite vanmakt uppstod när hon just läste i DN att osten, som hon unnar sig när hon låter bli nötkött, också är klimatbov. Det är svårt med valen.

Erika Svanängen saknar det känslomässiga perspektivet: den främlingsrädsla som Sverigedemokraterna gör politik av är mycket mindre utbredd än oron för klimatet, så varför märks inte den oron i politiken?

För varje röst jag tar del av blir det mer uppenbart att det här berör våra liv och upprör på djupet. I princip är vi alla en del av problemet, och det behöver man prata om – men det kan vara svårt. För vi undrar över andras agerande – varför fortsätter folk som känner till problemet flyga så mycket? – men att ifrågasätta andras vanor och val? Det är känsligt. Kanske just för att det är på dessa val framtiden verkar hänga?

MISSE WESTER är inne på det. Hon forskar i miljöpsykologi och hur vi uppfattar risker, och riktar som många andra ljuset mot beslutsfattarna:

– Om ekonomin krisar går staten in och satsar, men svaret för klimat krisen läggs på enskilda medborgare. Det är som om man skulle hoppas på att alla skulle gå till skolan, i stället för att ta beslut om det,

krisen

BILDEN ÄR ETT MONTAGE. FOTO: TT OCH SHUTTERSTOCK

struntar inte i det de vet, de gör vad de kan, men tar bilen för att de har kort om tid, och sedan har de dåligt samvete, säger Misse Wester.

GÅNG PÅ gång märker jag att de som jobbar med klimatfrågorna och vet hur allvarligt det är verkar så positiva. Handlar det om kunskapen i sig? Kanske mer om känslorna det ger att vara en del av det där Tre kronor-laget som inte ger upp. Kanske motsvaras det dåliga samvetet hos den vanmäktige av glädjen hos den som gör något tillsammans med andra? Känslorna är utgångspunkt för Föräldra-vrålet, ett upprop som samlat 12–13 000 underskrifter och många "gillare" på Facebook. Kajsa Kramming i Uppsala var med och startade uppropet. Det handlade om att kunna se sina barn i ögonen, säger hon, som själv har en dotter som är åtta år.

– Vi har gjort saker som förstört för andra, för egen vinnings och bekvämlighets skull, då känner man skuld och skam, säger hon.

Känslorna finns och måste hanteras, liksom oron – som för Kajsa ibland blir till beslutsamhet. Hon beskriver en egen resa när det gäller personliga val.

– Jag var nästan shopaholic, men nu känns saker som en belastning. Om jag beställer en flygresa stressar det mig, belöningsystemet fungerar annorlunda, men omställningen var faktiskt jobbig.

Hon säger att ingen kan göra rätt hela tiden, men att man kan göra "good enough", och det är uppenbart att effekten av hennes omställning både handlar om minskade utsläpp och om något mer existentiellt: att ta kunskapen på allvar, försöka något, sätta sig i rörelse.

– Mitt fokus i livet har flyttats, jag ser mer långsiktigt på saker, tänker på kommande generationer, och har blivit mindre rädd för sjukdom och död. För jag ser inte längre mig själv som universums centrum.

DAVID BERJLUND

Joel Tendero, biskop för den protestantiska kyrkan i Filippinerna gästade Sverige under Globala veckan.

FOTO: MARKUS GUSTAFSSON

Filippinsk biskop lyfter miljön på Sverigebesök

Den filippinske biskopen Joel Tendero har precis tillbringat en vecka i Sverige, inbjuden av Ekumeniakyrkan och Sveriges kristna råd i samband med Kyrkornas Globala vecka.

– Den här resan är väldigt viktig för mig och min församling. Jag vill dela med mig av vad som händer i Filippinerna, säger Joel Tendero till Sändaren.

I Filippinerna har Joel Tenderos kyrka, The United Church of Christ in the Philippines, kämpat för fred, rättvisa och miljö ända sedan diktaturen som varade från 50-till 80-talet. Staten har länge betraktat dem som fiender.

– Vi har det svårt. Fler än 20 pastorer och medlemmar i vår kyrka har mördats av statens militär och polis. Många har blivit bortförda från sina familjer och bara deras döda kroppar har hittats.

Är du själv rädd för att råka illa ut?

– Jag är orolig ibland. Jag har själv hotats flera gånger av statens polis och militär. Man vet aldrig om de är ute efter en. Även om jag inte fått hot så ofta är det otäckt, men jag tror

inte de skulle döda en biskop.

Joel Tendero sitter i ett rum på Teologiska högskolan i Stockholm och äter mörk choklad. Biskopen har ett intensivt schema under veckan han tillbringar i Sverige. Han har bland annat besökt Uppsala domkyrka, Ekumeniakyrkan i Växjö och THS. Han vill skapa kontakt mellan kyrkan i Sverige och hans egen kyrka.

– **DET HAR** varit bra här i Sverige, men intensivt. Jag har träffat många kyrkliga ledare, och talat på flera ställen. Vi delar erfarenheter och pratar om kyrkans roll i klimatfrågorna, säger Joel Tendero.

Att Sverige är annorlunda jämfört med Filippinerna

framgår tydligt. Biskopen berättar hur den filippinska staten är lyhörd för storföretagens gruvarbeten, skövling av regnskogar och energiutvinning som exploaterar naturen. Speciellt Mindoros bergsbygd har blivit central för omfattande nickelgruvor. Något som urbefolkningen på plats sätter sig emot.

– Som kyrka vill vi vara de marginaliserades röst. Vi vill höra deras rop. Vi är övertygade om att det är Jesu budskap. Tendero menar att miljöfokus är en ny utveckling inom kyrkan globalt, men främst inom kyrkan i väst.

HAN BLEV glad när katolska kyrkans påve Franciskus encyklika lade fokus på miljöutmaningarna.

– Det är jättebra. Nu kan äntligen de katolska biskoparna komma ut från sina kontor och dela vår kamp för miljön. Katolska kyrkan är så dominant i Filippinerna, den har möjlighet att mobilisera så mycket människor. Tidigare kände min kyrka att vi var ensamma i detta, men nu börjar det bli en ekumenisk miljö rörelse.

LUKAS LIND

Misse Wester.

säger Misse.

Hon citerar Mads Mikkelson: "vi behöver en miljödikator", modifierar till "i alla fall en miljöminister med rejält mandat", och menar att tiden är ute för kortsiktigt politiskt tjafs. En oberoende miljöbank – enligt riksbanksmodell – borde kanske ta beslut för klimatet?

Problemet är i alla fall inte brist på kunskap – den ger ändå inte direkta effekter, vårt miljöbeteende grundläggs i barndomen, säger hon, och säger både kunskapskampanjer – "folk fortsätter röka och smittas av hiv trots kampanjer" – och den frustrerade idén att folk inte bryr sig.

– Det fattas ödmjukhet inför folks livsvillkor. Folk